

بررسی تطبیقی
ضمان منافع مستوفات و غیر مستوفات
در فقه امامیه

www.ketab.ir

سید سیف الدین افقهی

سرشناسه : افقهی، سید سیف الدین،
عنوان و نام پدیدآور : بررسی تطبیقی ضمان منافع مستوفات و غیر مستوفات در فقه امامیه/ نویسنده
سید سیف الدین افقهی.
مشخصات نشر : قم: تحسین، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری : ۸۵ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۲۴-۶۴-۷
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
موضوع : مجازات (فقه) - مجازات - ایران
موضوع : حقوق جزا - ایران
رده بندی کنگره : BP۱۹۷
رده بندی دیویی : ۲۸۵/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی : ۸۶۸۲۱۵۳

انتشارات تحسین

قم-خیابان معلم، مجتمع ناشران
طبقه دوم، واحد ۲۰۷
همزده : ۷۹۴۸ ۱۵۳ ۰۹۱۲

بررسی تطبیقی ضمان منافع مستوفات و غیر مستوفات در فقه امامیه

مؤلف: سید سیف الدین افقهی

طرح جلد: واعظی

لیتوگرافی / چاپخانه: من و گرافیک

نوبت چاپ: اول/ ۱۴۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۲۴-۶۴-۷

شمارگان: ۱۰۰ عدد

قیمت: ۲۲۰۰۰ تومان

مرکز پخش:

قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران قم، طبقه دوم، واحد ۲۰۷: ۰۲۵-۳۷۸۴۲۶۶۶

Email: nashr.tahsin@gmail.com ☎ :۰۹۳۶۱۵۳۷۹۳۸

حق چاپ برای ناشر و مؤلف محفوظ است.

فهرست

۹	مقدمه اول
۱۰	تعاریف
۱۰	بررسی اقوال فقیهان
۱۱	دیدگاه علامه حلی (قدس سره)
۱۸	دیدگاه محقق کرکی (قدس سره)
۲۰	دیدگاه شهید ثانی
۲۳	دیدگاه شیخ حسن کاشف الغطا (رحمت الله علیه)
۲۹	دیدگاه میرزا حبیب... رشتی (قدس سره)
۳۶	دیدگاه محقق اصفهانی (قدس سره)
۳۸	دیدگاه مرحوم سید حسن بجنوردی (قدس سره)
۴۵	دیدگاه آیت الله خویی (قدس سره)
۴۹	دیدگاه آیت الله خمینی
۵۴	دیدگاه سید عبدالاعلی سبزواری (قدس سره)
۶۲	دیدگاه آیت الله مکارم شیرازی
۶۶	دیدگاه سید محمد صادق روحانی
۶۷	خلاصه و جمع بندی اقوال فقها
۷۱	نتیجه گیری کلی
۷۳	فهرست منابع
۷۹	ضمائم

به نام خداوند تبارک و تعالی

مقدمه اول

هنگامی که سارق اتومبیل شخصی را به سرقت می برد، یا فرد زورمندی با ظلم و ستم فرش خانه ی کسی را می رباید، مسئول هرگونه خسارتی است که به اتومبیل یا فرش وارد می شود. فقها شخص سارق یا رباینده را «غاصب» می نامند و او را در اصطلاح ضامن کالای مغضوب می شمارند. معنای ضمان عهده دار شدن برگرداندن جنس مغضوب است و یا اینکه اگر با تقصیر غاصب یا به دلایل حوادث طبیعی مثل سیل، زلزله یا آتش سوزی، کالا از بین برود، غاصب، باید مثل همان کالا را با همان شرایط و خصوصیات تهیه کند و به مالک تحویل دهد یا در صورتی که مثل آن یافت نشود و به اصطلاح «قیحی» باشد، قیمت روز غصب یا قیمت روز تلف یا قیمت روز اداء و تحویل و یا حتی بالاترین قیمت از روز غصب تا تحویل را به مالک بپردازد.

باتوجه به چنین مطلبی سؤال این است که آیا غاصب، مکلف به پرداخت اجاره ی ایام غصب نیز هست؟ در اینجا دو صورت مطرح است: ممکن است غاصب از ماشین سرقتی استفاده کرده و کارهای خودش را انجام داده باشد یا حتی با آن به کسب درآمد یا جابجایی مسافر یا بار اقدام کرده باشد، که اصطلاحاً آن را «منافع مستوفات» می گویند در این صورت فقها متفقاً قائل به ضمان و مسئولیت غاصب هستند اما ممکن است غاصب، اتومبیل را در جایی متوقف کند و از آن استفاده ای هم نبرد، آیا اجاره ی چنین منفعی را هم که آن را «غیرمستوفات» می نامند باید

بدهد؟ در اینجا فقیهان امامیه، دیدگاههای مختلفی دارند. این مسئله وقتی جالب تر می شود که میان انواع اتومبیل، تفاوت قائل شویم: برخی ماشین ها، اتومبیل خانواده اند و برای کسب درآمد نیستند اما ممکن است ماشینی مثل تاکسی و یا وانت بار اصولاً درآمد روزانه داشته باشند که بی استفاده ماندن آن، به شهادت عرف عقلا، مستلزم ضرر روزانه است فقیهانی که منافع غیر مستوفات را همچون منافع مستوفات در ضمان غاصب و مشمول مسئولیت او در جبران خسارت می دانند به قواعدی چون «اتلاف» و «لا ضرر» تمسک کرده اند ولی مخالفان در صدق (اتلاف) و ورود (ضرر) تردید دارند.

کتاب حاضر که به بررسی آراء و فقیهان امامی در این مسئله پرداخته، حاصل تلاش اینجانب برای نگارش پایان نامه ای با عنوان «بررسی تطبیقی ضمان منافع مستوفات و غیر مستوفات در فقه امامیه و اهل سنت» می باشد که با کوشش مشترک اینجانب و برادر ارجمندم جناب سید صدرالدین افقهی تدوین شده و توسط ایشان به عنوان پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی در سال ۱۳۹۷ در دانشگاه پیام نور مرکز قم، دفاع گردید.

این پایان نامه با راهنمایی استاد ارجمند جناب دکتر محمدرضا آقاجانی قناد عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور قم، نگاشته شد، پس از دفاع و با بررسی های بیشتر و تلخیص و ویرایش به صورت کتاب کنونی درآمد و با تفکیک آراء امامیه از اهل سنت، مقرر شد آراء فقیهان امامی در جلد اول کتاب و جهت کارایی و آشنایی بیشتر دانش پژوهان محترم با نظریات اهل سنت در جلد دوم آن نیز مطرح شود که امیدواریم به فضل الهی در آینده ای نزدیک، قادر به نشر جلد دوم آن باشیم.

این کتاب را با سلابت مقام بلند فقیه متبرک، مرحوم پدرم آیت الله سید علیرضا افقهی سبزواری و عموی پدرم، حضرت آیت الله العظمی سید عبدالاعلی سبزواری

مرجع بزرگوار شیعیان صاحب کتاب شریف مهذب الاحکام و با گرامیداشت یاد و خاطره ی فقیه و مرجع بزرگ شیعیان جهان و استاد بلندمرتبه حوزه ی علمیه نجف جد مادری ام حضرت آیت الله العظمی سید محمود شاهرودی به انمه معصومین علیهم السلام خصوصا حضرت زهرا سلام الله علیها و قطب عالم بشریت حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف تقدیم مینمایم باشد و که مورد الطاف و عنایات و دعای خیر ایشان گردیده و امیدوارم مورد استفاده شیفتگان فقه آل محمد صلوات الله علیهم اجمعین قرار گیرد و از خداوند سبحان طلب توفیق بیشتر در خدمتگزاری به فقه نورانی اهل بیت علیهم السلام برای خودم، برادر ارجمندم و برای خوانندگان گرامی دارم، امید است خوانندگان، اشکالات این کتاب را با بزرگواری و چشم پوشی به اینجانب گزارش نمایند تا در چاپ های آینده در رفع آن ها بکوشیم.

والسلام علیکم ورحمه الله و برکاته

مقدمه دوم

با توجه به اینکه در ابتدای هر علمی آشنایی با تعاریف، اصطلاحات و اهداف، به طور مختصر نیاز ضروری جهت ترسیم نقشه ی راه می باشد و برای ادامه ی هر کتاب علمی و تحقیقی این امر ضروری است، به همین جهت ما در ابتدای کتاب، به بررسی آن ها پرداخته تا بتوانیم به نکات و راهبردهای جدیدی رسیده و با در اختیار دادن آن برای محققین و پژوهشگران در این حوزه، قدمی هر چند کوچک در تحقق عدل اسلامی در جامعه برداشته باشیم. البته لازم به ذکر است که علاوه بر اینکه خود به تجزیه و تحلیل مطالب پرداخته ایم، از مطالب منابع و تحقیقات علمی دیگر نیز استفاده نموده ایم که امید است این تلاش مورد رضایت اهل بیت علیهم السلام واقع گردد.